

Міська печатка Чернігова середини XVII ст.

Після переходу Чернігова за Деулінським трактатом 1618 р. до складу Речі Посполитої король Сигізмунд III надав місту 1623 р. магдебурзьке право. У привілеї на магдебургію визначався й міський герб – святий Владислав в обладунку, з червоною хоругвою в руках. Цей святий був покровителем королевича Владислава, який на той час виконував функцію адміністратора Чернігово-Сіверської землі. Зображення такого символу використовувалося на міських печатках. П'ять різновидів чернігівських печаток, вживаних за період 1675-1781 рр., вже були описані дослідниками.¹ Хоча очевидно, що св. Владислав фігурував на міських печатках ще від 1623 р.

Під час проведення нами 1995 р. пошукових робіт у польських архівах вдалося виявити низку документів з печатками Чернігова. Так, описані І.Ситим печатки були прикладені до листів від 13 лютого 1667 р. (1-й тип), 29 травня 1700 р. (2-й тип) і 2 серпня 1706 р. (2-й тип).² Однак значно більший інтерес викликав документ від 22 жовтня 1658 р., на якому поставлено чернігівську печатку зовсім іншого типу.³ Вона паперово-воскова, має овальну форму, 39х35 мм, у центрі зображений св. Владислав у військовому обладунку, з мечем на поясі, у правій руці він тримає прапорець, древко якого завершується хрестом. По периметру між двома обідками йде напис: * PECZAT • MIESTA • EGO K * M * CZIERNGOW (печатка міста його королівської милості Чернігова). Щоправда, на цьому відбитку напис відтиснутий не зовсім виразно й повністю відчитати його вдалося тільки згодом, коли аналогічну печатку було виявлено на документі від 31 серпня 1659 р.⁴

Чернігів після початку національно-визвольної війни під проводом Б.Хмельницького увійшов 1648 р. до складу Гетьманщини й став центром Чернігівського полку. Однак за умовами Білоцерківського миру 1651 р. на Чернігівщину почала повертатися польська адміністрація. За Андрусівським договором 1667 р. місто формально потрапило під владу Москви, хоча зберегло старі самоврядні традиції. Тут також діяли полкова канцелярія і суд, сотенні уряди.

Можна припустити, що виявлені відбитки 1658-59 рр. були зроблені печаткою, виготовленою приблизно 1651 р. чи пізніше. Хоча цілком можливо, що в Чернігові зберегли цю печатку ще з 1620-х років. Відома практика використання деякими містами Лівобережжя старих латиномовних печаток ще у другій половині XVII – на початку XVIII ст. (Кролевець, Баришівка, Лубни, Бориспіль, Переяслав, Миргород). Очевидно, що після 1667 р. ця печатка мала вийти з ужитку, оскільки в її легенді фіксувалася королівська титулатура.

Чернігівський козацький полк використовував як символ на своїй печатці з другої половини XVIII ст. одноголового орла – видозміну герба колишнього Чернігівського воєводства.⁵ Після ліквідації автономії Гетьманщини Чернігів 1781 р. став центром Чернігівського намісництва і саме цей варіант взяли за основу нового міського герба, затвердженого імператорським декретом від 4 червня 1782 р.⁶ А герб Чернігова зі св. Владиславом, вживаний протягом 1623-1781 рр., перестав функціонувати.



*Печатка Чернігова.
Середина XVII ст.*

¹ Див.: Грабова Н. Печатки адміністративно-судових установ Лівобережної України XVIII ст. // Записки Наукового товариства імені Т.Шевченка. – Т.ССХХІІ. – Львів, 1991. – С.289 (4 типи за 1769-81 рр., хоча видається, що 3-й і 4-й варіанти відтиснуті одним типом печатки); Ситий І. Герб Чернігова // Знак. – 993. – Ч.3. – С.1-2; його ж. Міські печатки Лівобережної України XVII-XVIII ст. зі збірки Чернігівського історичного музею ім.В.В.Тарновського. – Львів, Чернігів, 1995. – С.18-19 (2 типи за 1675-1710 рр.).

² Бібліотека Польської академії наук у Кракові. – Відділ рукописів. – № 272. – Арк.12-зв., 21-зв., 25-зв.

³ Там само. – Арк.51-зв.

⁴ Національна бібліотека України ім.В.І.Вернадського.-Інститут рукопису. – Фонд 1. – Од.зб.50452. – Арк.24-зв.

⁵ Грабова Н. Печатки... – С.279-280.

⁶ Полное собрание законов Российской империи. – Санкт-Петербург, 1830. – Т.ХХІ.– № 15423.